เปิดใจ-เปลี่ยนทางคิด ปฐมบทค่ายสร้างคน

ผลสำเร็จของการ "สร้างคน" ให้สมเจตนารมณ์ "สร้างค่าย" อาจต้องใช้กาลเวลา และอุปสรรคชีวิตเป็นบทพิสูจน์ผลลัพธ์ หากเมื่อได้เริ่มต้นด้วยความตั้งใจ ทุกครั้งที่เริ่มนาฬิกาเดลื่อนที่มีบางสิ่งไม่สูญเปล่า

เศรษฐกิจพอเพียง-สิ่งแวดล้อม-การรวมพลังเครือข่ายสังคม ฯลฯ เป็นประเด็นหลักที่เยาวชนซึ่งเป็นผลิตผลจากการอบรมผู้นำ "ค่ายอาสาพัฒนาสร้างเสริมสุขภาพ ย้อนรอยครูโกมล" โดยมูลนิธิโกมลคีมทอง เลือกใช้เป็นแก่นกิจกรรมในวันที่ต้องเปลี่ยนบทบาทจาก "ผู้ร่วม" เป็น "ผู้รับผิดชอบค่าย" ด้วยประเด็นดังกล่าวมีขอบข่ายเนื้อหากว้าง สามารถประยุกต์ใช้ในทุกบริบทชุมชนที่ "ชาวค่าย" ไปฝังในพื้นที่

"เรานำประเด็นเหล่านี้ไปนำเสนอกับชุมชนที่ไปอยู่ และได้รับการตอบรับที่ดี อย่างเช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การอดออม เป็นเรื่องที่ชาวบ้านเห็นด้วยอยู่แล้ว แต่การต่อยอดจากนั้นเขาอาจยังไม่รู้วิธี อาทิ การทำบัญชีครัวเรือน ทำบัญชีชุมชน ชาวบ้านอาจมองไม่เห็นภาพว่าต้องทำอย่างไร ดังนั้นหน้าที่ของพวกเราคือการนำความรู้ที่เราศึกษา-ค้นคว้าไปถ่ายทอดให้ชาวบ้านจนเกิดการปฏิบัติได้จริง" มนฑล กระจ่าง (แบงค์) นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้รับผิดชอบโครงการ "ค่ายตามรอยพ่อ วิถีพอเพียง" พูดถึงวิธีการสร้างกิจกรรมที่ช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่ชุมชน

แบงค์ บอกว่า การลงพื้นที่คือการแลกเปลี่ยนกันระหว่างชาวบ้าน อะไรที่ชาวบ้านรู้มากกว่าเราต้องฟัง เรื่องใดที่เรามีข้อมูลเราจะบอกหรืออะไรที่ชาวบ้านรู้อยู่แล้วแต่เขายังไม่แน่ใจว่าที่ทำอยู่จะดีไหม เช่นการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ทำการเกษตร ซึ่งตรงกับหลักวิชาการที่ได้เรียน พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าผลผลิตอาจเท่าเดิมแต่ลดต้นทุนได้เยอะกว่า ก็บอกให้ทำต่อไป ชาวบ้านก็มั่นใจมากขึ้น "เมื่อได้แลกเปลี่ยนร่วมกันทำให้เกิดการเดินโตทางความคิดอยู่ตลอด เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในตัวเราและตัวชาวบ้านเอง แต่ก็ไม่ถึงขั้นชาวบ้านจะนำเอาวิถีพอเพียงไปใช้เป็นกิจวัตรประจำวันหรือไม่ขึ้นอยู่กับพวกเขาที่จะเห็นคุณค่ามากน้อยแค่ไหน" แบงค์ ขยายความ

สำหรับประสบการณ์เฉพาะตัวที่ได้รับและทำให้ทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่เริ่มทำกิจกรรมนี้เน้นศึกษาหมู่บ้านเป็นเรื่องของความภูมิใจ เพราะจากเดิมที่เป็นเพียงผู้ร่วมกิจกรรม แต่เมื่อเป็นผู้รับผิดชอบโครงการทำให้นึกถึงความรับผิดชอบมากขึ้น กล้ามีเพื่อนฝูงและรับฟังสมาชิกร่วมค่ายมากขึ้น เสมือนว่าเกิดการเติบโตทางวุฒิภาวะพร้อมๆ กับที่ได้งานทำงาน

เช่นเดียวกับธีรศักดิ์ ศรีลัมพ์ (ฟิล์ม) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตกาญจนบุรี หัวเรือใหญ่กิจกรรม "ค่ายเสักกลางป่า พัฒนาบ้านพุราย" ที่พาชาวค่ายบุกตะลุยไปจัดกิจกรรมถึงชุมชนบ้านพุราย อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี สะท้อนมุมมองประสบการณ์ที่เกิดจุกคิดระหว่างทำค่ายจนกลายเป็นจุดเปลี่ยนของตัวเองว่า ในฐานะนักศึกษาเดินมุมมองว่าที่การออกค่ายคือการไปช่วยเหลือคน ชาวบ้านที่มีฐานะยากจนกว่า ไม่ได้รับการศึกษาเหมือนเรา ดังนั้นจึงมีภาพที่ว่าเราเข้ามาอยู่จุดที่สูงกว่า เราคือผู้ให้ ชาวบ้านเป็นผู้รับเท่านั้น

"แต่บอกเลยว่าหากคุณคิดแบบนี้มันไม่ถูกแน่ อย่างผมเรียนวิทยาศาสตร์การเกษตร ผมเห็นชุมชนที่ไปเขาปลูกยางกัน ผมไปบอกชาวบ้านเลยว่าเขาควรต้องดูแลอย่างไร ตัดเวลาไหน ก็องศา เรื่องนี้เราเรียนมาเราต้องรู้ดีกว่าใคร" ทอมเข้าเข้าจริงๆ ทฤษฎีที่ท่องมานั้นผิดเกือบหมด มันเป็นเรื่องของความชำนาญของวิถีชีวิตอยู่กับชาวบ้านมาหลายคน ชาวบ้านต่างหากที่รู้ดีกว่าเพราะเขาใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนควรตัดเวลาไหน ตัดแบบไหน ดังนี้มีอะไรต้องตัดเลี้ยงตัดเลี้ยงน้อยลงมาหน่อย ชาวบ้านเขารู้หมด แต่เราต้องมาเรียนรู้ไม่ได้เลย ก็ถือเป็นประสบการณ์ผลพวกตัวที่ต้องเจ็บ

ฉะนั้นกิจกรรมบางอย่างที่ชาวค่ายนำไปสู่ชุมชนก็ไม่ได้ อาทิ การสอนหนังสือให้แก่เด็ก การสอนสุขศึกษาชุมชนเนื่องจากการเป็นแพทย์ การบอกเล่าถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน กระทั่งสอดแทรกความรู้ทางวิทยาศาสตร์อื่นๆ ที่สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่

"นั่นไม่ได้หมายความว่าใครจะรู้ดีมากกว่าใครในทุกๆ เรื่องตลอด อยู่ที่ว่าเราจะเลือกรับส่วนที่ดีส่วนไหนมาปรับปรุงส่วนต่อยของตัวเอง การทำกิจกรรมในหนึ่ง แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้นๆ แค่ชั่วข้ามคืนเดียว แต่ผลที่ได้รับมันจะช่วยติดกับเราไปตลอด" เขาวิเคราะห์ต่อ

นอกจากการปรับทัศนคติ-ความคิดของชาวค่ายที่ผ่านพ้นจากการทำกิจกรรมแล้ว องค์ความรู้ประเภทเห็นปัญหาชุมชนเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่หากไม่ได้ลงพื้นที่ชุมชนกิจกรรมจะไม่มีทางที่จะเข้าใจในแก่นของปัญหาชุมชนเลย

"ไก่" วัฒนะ เกษมราษฎร์ อดีตนายกสโมสรนิสิตคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ประสานงานกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาสร้างเสริมสุขภาพ ย้อนรอยครูโกมล ปีที่ผ่านมา ให้ความเห็นว่าการทำกิจกรรมครั้งนี้ช่วยจุดประกายบางอย่างให้เขาต้องกลับมาศึกษาต่อเพื่อรอวันให้มีโอกาสกลับไปใหม่

ขณะที่เมื่อประมวลมุมมองจากผู้ร่วมกิจกรรมแล้วความเห็นของวิรัชพงษ์ เกรียงสินิเศกรรมการแผนสนับสนุนโครงการเปิดรับทั่วไปและนวัตกรรม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มองว่า น่าพอใจมากกิจกรรมฯ ได้ช่วยสร้างความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีเช่นนี้ โดยกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาสร้างเสริมสุขภาพ ย้อนรอยครูโกมล จนถึงค่ายย่อยที่เยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบเมื่อช่วงหลังคลี่คลายมาก็ จุดประสงค์หลักคือการที่เยาวชนจะรู้จักความเป็นจริงในสังคม เข้าใจปัญหาร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

"ส่วนเนื้อหาของค่ายจะเข้มข้นอย่างไรนั้นเป็นเรื่องที่เยาวชนจะเป็นผู้ออกแบบเองเป็นการพัฒนาในขั้นต่อๆ ไป แต่สิ่งที่พวกเราจะได้กลับมาเลยคือประสบการณ์ การรู้จักฟังตนเองมองปัญหาได้หลากหลาย ที่สำคัญคือได้เกิดเครือข่ายเยาวชนที่มีจิตสาธารณะ เพื่อร่วมกันทำสิ่งที่ดีในวันข้างหน้าต่อไป"

"ทั้งนี้ ใช่ว่ากิจกรรมเช่นนี้เยาวชนอื่นๆ ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทำค่ายจะร่วมไม่ได้ เราเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้แลกเปลี่ยนความสนใจซึ่งกันและกัน โดยเริ่มจากในวันเสาร์ที่ 28 พ.ย.นี้ โครงการค่ายอาสาฯ จะจัดกิจกรรม "มหกรรมค่ายสร้างสุข ตอนคบเด็กสร้างค่าย" เพื่อเป็นเวทีพูดคุยถึงประสบการณ์การจัดกิจกรรมค่าย บอกเล่าความเน่นตอของเยาวชนแต่ละกลุ่ม รวมถึงการออกร้านและแสดงนิทรรศการของชาวค่ายที่ได้ลงพื้นที่มา ณ สวนสันติชัยปราการ ถ.พระอาทิตย์ ตั้งแต่ 10.00 น. เป็นต้นไป ซึ่งหากใครที่ไม่เคยทำค่ายเลยลองมาร่วมดูสักครั้ง"

แล้วจะรู้ว่าทุกครั้งที่เริ่มนาฬิกาเดลื่อนที่ เราเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ทุกเวลา

เปิดใจ-เปลี่ยนทางคิด ปฐมบทค่ายสร้างคน. *บ้านเมือง.* 19 พฤศจิกายน 2552, หน้า 19.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้